

VYHODNOCENÍ
MUZEJNĚ-PEDAGOGICKÝCH METOD A POSTUPŮ
PREZENTACE A PRÁCE S DĚTSKÝM
A HANDICAPOVANÝM NÁVŠTĚVNÍKEM

METODICKÁ ČINNOST DĚTSKÉHO MUZEA – MCMP
MORAVSKÉHO ZEMSKÉHO MUZEA
DO ROKU 2010

ÚVOD

Na základě „Koncepte účinnější péče o movité kulturní dědictví, uložené zejména v muzeích a galeriích v České republice, na léta 2003-2008“ zřídilo MKČR při Moravském zemském muzeu Metodické centrum muzejní pedagogiky (dále MCMP), jako metodické pracoviště pro komunikaci muzeí s dětmi a mládeží (včetně zdravotně postižených) a zprostředkování sbírek této podstatné skupině muzejního publika, muzejní pedagogiku, vzdělávací funkce muzea, kreativitu, výchovu k navštěvování muzeí a spolupráci se školami.

Rozhodnutím ministra kultury č. 8/2004 ze dne 5. listopadu 2004 byla doplněna zřizovací listina Moravského zemského muzea a v lednu roku 2005 bylo oficiálně funkcí Metodického centra muzejní pedagogiky pověřeno oddělení Dětské muzeum, které mělo již dlouholeté zkušenosti s přípravou autorských interaktivních projektů.

CÍL

Hlavním cílem projektu bylo napomáhat při důsledném plnění sledovaného úkolu: podpory účinnějšího využívání sbírek pro vzdělávání dětí a mládeže v českých muzejních zařízeních prostřednictvím systematické muzejně pedagogické práce. V návaznosti na předchozí zkušenosti výsledky rozvíjet a v praxi aplikovat muzejní pedagogické trendy, soustřeďovat a v terénu interpretovat data a zahraniční poznatky sledovaného oboru, ověřovat a uvádět do praxe netradiční formy a metody práce, za účinného využití muzejních sbírkových fondů, vědeckých poznatků a informací pro vzdělávání a výchovu dětí a mládeže.

CÍLOVÁ SKUPINA

Dětský a mladý návštěvník včetně mládeže s omezenými možnostmi pohybu, psychického rozvoje nebo orientace.

VÝCHODISKA

Většina dětských a kupodivu i mnoho dospělých návštěvníků vnímá vystavené exponáty jako jednotlivé artefakty bez dalších souvislostí. Neuvažují, jakým způsobem byly tyto předměty vyrobeny, jakým způsobem se používaly, často ani k jakému období se vztahují. Je třeba rovněž vycházet z předpokladu, že si neuvědomují vliv času a prostředí na vystavené historické předměty. Vzhledem k ochraně sbírek není možné, aby se návštěvníci dotýkali, nebo dokonce manipulovali se sbírkovými předměty. Také navrácení původního vzhledu předmětu je v řadě případů (zejména archeologické nálezy) nemožné. Z těchto důvodů je nutno originály nahradit replikami, se kterými mohou mladí návštěvníci manipulovat, zkusit jejich funkci, poznávat je hmatem, seznámit se s jejich původním vzhledem.

Z běžných instalací je obtížné si uvědomit souvislosti, ke kterým se exponáty váží. Přitom vědomí souvislostí vede k pochopení a zapamatování si sledované problematiky. Z tohoto důvodu bylo nutno hledat další metody a postupy prezentace a práce s návštěvníkem.

V době zřízení MCMP nebylo zvykem přizpůsobovat výstavy či expozice dětským návštěvníkům, tím méně pak návštěvníkům s tělesným či smyslovým postižením.

POPIS PROJEKTU

Pro ověřování nových netradičních metod práce byla zvolena forma autorských tematických výstav, doplněných komponovanými pořady, interaktivními exponáty, aktivizačními tiskovinami a speciálními prohlídkami pro smyslově postižené.

Při výběru témat bylo dbáno na jejich využitelnost pro školní výuku. Snahou bylo představovat zvolená témata uceleně v širších souvislostech, s ohledem k předpokládaným znalostem mladých návštěvníků.

METODICKÉ VÝSTUPY

Nejvhodnějším a pro muzea nejsnadněji využitelným výstupem se jevila možnost zápůjček celých zpracovaných interaktivních výstav nebo tematických interaktivních kolekcí a zapůjčení „know-how“ – faktografických podkladů, textů, tiskovin, metodických listů atd. Na nich si mohli pracovníci muzeí vyzkoušet práci s aktivním zapojením návštěvníků, vyzkoušet přínosy i rizika a získat inspiraci k vlastní pedagogické práci. Z tohoto důvodu byla činnost MCMP-DM zaměřena právě na přípravu interaktivních výstav a exponátů. Množství zápůjček jednotlivých výstavních kolekcí svědčí o tom, že tato možnost byla hojně využívána. Připravené semináře byly věnovány zejména rozboru a zhodnocení získaných zkušeností.

PROPAGACE

Pro školy byl každoročně vydáván Nabídkový katalog, který byl distribuován prostřednictvím Agentury Strom do škol spádové oblasti o rozloze cca bývalého Jihomoravského kraje (dnes kraj Jihomoravský, spádová část kraje Vysočina, část Zlínského a Olomouckého kraje). Po zániku distribuční agentury v roce 2008 byly Nabídkové katalogy pro školy distribuovány za pomoci školských odborů pověřených obcí. Směrem k muzeím nebylo propagace třeba. Zájem o zápůjčky výstav a interaktivních kolekcí byl velký a mnohdy bylo obtížné vyhovět všem zájemcům.

REALIZOVANÉ AUTORSKÉ VÝSTAVY

Z projektu MCMP byly financovány interaktivní exponáty a dotykové dermoplastické preparáty k autorským výstavám. Řada z nich slouží i po ukončení a rozebrání původních výstav doposud. Muzea si je zapůjčují k doplnění a oživení vlastních výstavních a vzdělávacích projektů.

UČENÍ MUČENÍ, ANEB PRADĚDEČEK PO ŠKOLE (únor-říjen2005)

Cíle:

1. Muzejně-edukačním cílem projektu bylo seznámit návštěvníky s historií školního vyučování.
2. Bylo zapotřebí ověřit, jak mladí návštěvníci přijmou školní téma a jak je zaujmou připravené aktivity.

Výstava:

Výstava, připravená ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově, seznamovala s vybavením škol ve 2. polovině 19. století, 1. polovině 20. století a 50. - 60. letech 20. století formou 3 dobových školních tříd, které zároveň sloužily k aktivnímu využití. Vystaveny, ale i na dosah byly historické školní pomůcky.

Exponáty:

Učebnice od r. 1873 do 1960, učitelské příručky, časopis Komenský, vzory písma, školní vysvědčení, školní výtvarné práce, školní sešity, školní obrazy K. S. Amerlinga, školní fotografie od ro. 1868, školní pomůcky k výuce anatomie, zoologie, entomologie, mineralogie a fyziky, počítadla, portréty státníků. Ve třídě 50. let i obraz k výuce azbuky.

Doprovodný program:

Výklad:

Pro školní a zájmové skupiny byl připraven výklad o výuce v jednotlivých představovaných historických obdobích – 2. polovina 19. století, 1. polovina 20. století, 50.-60. léta 20. století. Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Aktivity:

krasopis – psaní na břidlicových tabulkách, psaní namáčecími a plnicími pery do repliky dobového předtisku pro krasopis
počty – počítání slovních úloh ze starých učebnic, užívání počítadla
chování – možnost vyzkoušet si sezení v „oslovské lavici“, klečení na hrachu, držení knih v předpažení
škola 50. let – výuka a psaní azbuky, vázání pionýrského šátku.
Návštěvníci si mohli vyzkoušet jednoduché fyzikální pokusy a optické klamy.

Hodnocení:

Výstava i doprovodné aktivity přilákala množství návštěvníků a to jak školních skupin, tak i rodinných návštěv ve volném čase. Přilákala i řadu seniorů – pamětníků.

Aktivity byly velmi oblíbené, zejména zkoušení krasopisu, manipulace s fyzikálními modely a optické klamy.

Doporučení:

- Návštěvníky zaujme, pokud si mohou vystavené předměty nejen prohlédnout, ale i s nimi manipulovat, použít je. Pokud není možno manipulovat s originály, je vhodné místo originálů nabídnout k manipulaci repliky exponátů.

- Je nutné, aby vždy byl ve výstavě přítomen pracovník muzea, který vysvětlí návštěvníkům aktivity a dohlédne na bezpečnost návštěvníků i interaktivních exponátů.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Je nutno počítat s tím, že při psaní inkoustem nutně dochází ke znečištění podlah případně stěn.
- Výstava o staré škole – stejně, jako škola v minulosti – byla z větší části (kromě školních výukových modelů) obtížně přístupná nevidomým návštěvníkům.

Možnosti zápůjček:

K tématice starého školství byla vyrobena sada školních břídicových tabulek s pisátkem a vzory krasopisu.

Tyto repliky si pravidelně zapůjčují muzea k oživení svých výstav a expozic. Dále je možno si zapůjčit čtecí destičky – „kohoutky“ a předpisy krasopisu.

Putování výstavy:

Interaktivní kolekci si v roce 2003 zapůjčilo 5 muzeí, v roce 2004 2 muzea, v roce 2006 1 muzeum, 2008 2 muzea a v roce 2009 1 muzeum. V rámci zápůjček byla zapůjčitelům poskytnuta metodická pomoc.

SLAVNÍ I ZAPOMENUTÍ ANEB CHYTRÉ HLAVIČKY Z ČECH A MORAVY (Brno prosinec 2005-duben 2006, putovala do 2009)

Cíle:

1. Hlavním cílem výstavy bylo připomenout, že naše země dala světu řadu významných osobností i to, že byla vždy nedílnou součástí Evropy.
2. Seznámit pomocí aktivit a pokusů s principy jejich vynálezů a objevů.

Výstava:

Výstava představila 16 osobností – vynálezců a objevitelů, českých a moravských rodáků nebo těch, pro které se naše vlast stala domovem. S jejich objevy a vynálezy se mohli mladí návštěvníci seznámit prostřednictvím 21 pokusů a aktivit. Každá osobnost byla stručně představena včetně svých objevů či vynálezů, nechyběly ani návody k použití interaktivních exponátů.

Exponáty:

Výstava byla založena na interaktivních exponátech, sloužících k demonstraci principu objevů a vynálezů vybraných osobností. Jediným originálním exponátem byla Křižíkova oblouková lampa, zapůjčená z NTM. Tuto významnou osobnost nebylo možno pominout, ovšem demonstrace principů v muzejních podmínkách nebyla možná.

Doprovodný program:

Výklad:

Lektorky stručně seznámily s osobnostmi a podrobně vysvětlily princip a význam vynálezu či objevu, který si mohli návštěvníci demonstrovat aktivitou.

Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Aktivity:

Aktivity přibližující objevy a vynálezy jednotlivých osobností:

Johanes Kepler – aktivity kreslení elipsy, demonstrace 3. Keplerova zákona – Slunce a planeta, rychlost oběhu planety v závislosti na vzdálenosti od Slunce

Gregor Johann Mendel s panelovou demonstrací principů dědičnosti

Bedřich Hrozný (přečetl starou chetitštinu) – aktivita psaní klínového písma

Christian Doppler – demonstrace Dopplerova efektu

Ludvík Otčenášek (reaktivní pohon) – pohon autíčka pomocí nafukovacího balónku

František Křižík – oblouková lampa (pouze exponát k vysvětlení)

Josef Ressel – lodičky poháněné šroubem, kuličková a válečková ložiska na vyzkoušení, potrubní pošta na posílání psaníček

Friedrich Reinitzer – psaní na jednoduchém LCD displeji

Václav Prokop Diviš – elektrostatický zvonek

Jan Janský (objevitel 4. krevní skupiny) – nástěnné puzzle určování krevních skupin k transfuzi

Jan Marek – lom světla v hranolu-akváriu, kulečnický, rázostroj

František Adam Petřina – telegraf

Jan Evangelista Purkyně – otisky prstů na prosvětlovacím stole, kinetoskop, oční klamy

Tiskaři – *Alois Senefelder, Jakub Husník, Karel Klíč* – tisk na ručním lisu

Hodnocení:

Z řady objevů a vynálezů bylo obtížné vybrat takové, které bylo možno demonstrovat pokusy a aktivitami. Tým poradců pomohl vybrat a připravit aktivity technického a fyzikálního charakteru, pracovníce dětského muzea pak připravily ostatní exponáty.

Některé exponáty vykazovaly poruchovost, ale jen v jednom případě šlo o konstrukční problém (Dopplerův efekt, kdy aktivita musela být nahrazena nahrávkou). V ostatních případech byly problémy způsobeny nízkou kvalitou komerčně prodávaných dětských hraček, které byly k některým demonstracím využity.

Výstava byla velmi oblíbená u návštěvníků i pořadatelů právě pro svoji hravost ale i názornost.

Doporučení:

- Vysvětlení základních principů pomocí aktivit a pokusů je osvědčený postup vedoucí k zapamatování probírané tematiky.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Pokud je to možné, doporučujeme vyhnout se věcem, které jsou prodávány jako dětské hračky. Většinou jsou velmi nekvalitní a manipulaci větším počtem návštěvníků nevydrží. Ve výsledku pak fungování aktivity vyjde díky neustálému dokupování „exponátů“ draž, než při použití na zakázku vyrobeného demonstračního exponátu.

Možnosti zápůjček:

Výstava byla po letech putování natolik opotřebovaná, že bylo nutno ji (přes neutuchající zájem o její další zapůjčení) zlikvidovat.

Putování výstavy:

Výstavu v roce 2006 shlédli (kromě MZM) návštěvníci 1 muzea, v roce 2007 byla instalována v 5 muzeích, v roce 2008 ve 4 muzeích a v roce 2009 v 1 muzeu. V rámci zápůjček byla zapůjčitelům poskytnuta metodická pomoc.

TO TU JEŠTĚ NEBYLO! VÍTE, ČI NEVÍTE, K ČEMU CO SLOUŽILO? (květen-říjen 2006, zápůjčky do 2008)

Cíle:

1. Vytvořit samoobslužnou, hravou expozici. Aktivizovat návštěvníky.
2. Představit muzeum, jako instituci, poskytující také zábavu.

Výstava:

Projekt byl připraven ve spolupráci s Regionálním muzeem v Jičíně. Vystaveny byly předměty různého užití a tvaru, většinou již dnes neobvyklé a nepoužívané, případně předměty dodnes používané neobvyklého tvaru. Základ tvořilo 12 rozměrných, na dosah instalovaných exponátů nerestaurovaných předmětů. Větší skupina pak byla vystavena ve vitrínách s popiskami, nabízejícími 3 možnosti původního použití předmětu (správné odpovědi byly ve výstavě k nahlédnutí). Skupina na dosah instalovaných exponátů na stolech byla označena i popiskami v Braillově písmu. Pro nejmenší děti byly připraveny hmatové boxy s věcmi denní potřeby.

Exponáty:

1. skupina – určování podle pracovního listu: máselnice, sedlo na velblouda, radlice, torzo sochy, terminál potrubní pošty, medomet, přístroj na pražení kávy, stojan na klobouky, šlehač, ruční pračka, klystýr pro dobytek, lis na bonbóny.
2. skupina – určování jedné ze 3 možností: středověké brnění, soudková máselnice, zařízení na dojení s konví, lamačka lnu, stojanový sušák na vlasy, mandl, papírák, bidet, sifonová láhev, jařmo na koně, elektrický přístroj na výrobu oplatků, forma na cihly, mlýnek na rohlíky, polička na vejce, postřikovač na keře a stromky, zouvák na vysoké boty, roztahovák klobouky, šermířská maska, klepadlo ponocného, turistická hůl se sedátkem, dřevěný měch, zvon na praní prádla, středověký nočník, otvírák zavařovacích sklenic, úhelník stopařský, plivátko, kostelní pokladnička, smyčcová citera, signální trubka, kostěná pišťala, kotvice plod, lufa, lotos (stvol s plodenstvím), nočník dámský, lžičník, forma na holínky, past na myši, kerblík na brousek při ručním kosení, hříbek na pasírování ovoce, forma na pletení rukavic, ševcovské kopyto, vypalovačka vzorků na samet, forma na trubičku, forma na dýnko na klobouky, kravský náhubek, kování na oj vozu, stojan na razítka, kladívko, překapávač na kávu, kráječ na knedlíky, čínské hůlky na jídlo, japonské dřevěné sandály, skleněný kalamář, obal na doutníky, čistič kovových částí sporáků, náčiní na ruční výrobu cigaret.
3. skupina – určování pomocí kartotéky:) senné vidle, ohřeblo, lopata vějačka, mačkadlo na brambory, kopál na hnůj, vytahovák na hrnce, kleště zavařovací, past na lesní zvěř.
4. skupina – určování hmatem (pro nejmenší): soudobé drobné předměty denní potřeby.

Doprovodný program:

Výklad:

Tato výstava nebyla doplněna klasickým komponovaným programem s výkladem.

Aktivity:

Úkolem návštěvníků bylo uhodnout, k jakému účelu jednotlivé předměty sloužily.

Při vstupu do výstavy obdrželi návštěvníci pracovní list. Podle popisů vyhledávali ve výstavě volně (na dosah) instalované neoznačené předměty (12 ks) a pokoušeli se správně určit jednu ze 3 možností jejich použití. Úspěšnost svého řešení si mohl každý návštěvník po prohlídce vyhodnotit. Větší skupina exponátů (z nichž část byla opět instalována na dosah) byla označena popiskami, které opět uváděly 3 možnosti odpovědí. Návštěvníci si mohli opět ověřit správnou odpověď. Menší skupinu předmětů bylo možno dohledat podle kartotéky.

Hodnocení:

Pomineme-li nižší didaktickou hodnotu, byla samoobslužná hravá instalace pro návštěvníky vítaným zpestřením.

Pracovní listy a hádanky aktivizovaly návštěvníky a vznikala velmi pozitivní a hravá atmosféra. Tato koncepce je vhodně vybranými exponáty a popiskami přístupná i pro zrakově postižené.

Doporučení:

- Prohlídka výstavy s pracovním listem a řešením hádanek je vhodná k přilákání nových návštěvníků, které aktivita zaujme a pobaví, zejména pokud jsou úkoly vtipné a exponáty málo známé.
- Instalace vede k prohloubení samostatného myšlení a práce.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Nešlo o ucelenou kolekci a z toho plynula i nižší vzdělávací hodnota.
- Je vhodné připravit pracovní listy v několika verzích pro různé věkové (a vědomostní) skupiny návštěvníků.

Putování výstavy:

Kompletní výstava, metodika a pracovní tisky byly zapůjčeny v roce 2006 1 muzeu, v roce 2007 3 a v roce 2008 2 muzeím. V rámci zápůjček byla zapůjčitelům poskytnuta metodická pomoc.

O HRAČKÁCH, HRÁCH A HRANÍ (listopad 2006-březen 2007, zápůjčky do 2008)

Cíle:

1. Zmapovat a systematicky roztřídit hračky a hry podle jejich didaktického působení na rozvoj dítěte a s výsledkem prostřednictvím výstavy seznámit rodiče, vychovatele a pedagogy.
2. Zmapovat nabídku hraček pro handicapované děti a seznámit s ní rodiče a pedagogy.
3. Ukázat dětem, s jakými hračkami si hráli jejich rodiče a prarodiče.
4. Provéřit možnosti fungování velké výstavy doplněné velkým množstvím herních aktivit.

Výstava:

Vystaveny byly historické hračky, na dosah i současná produkce. Exponáty byly členěny podle didaktického vlivu na rozvoj dítěte na hračky rozvíjející cit a fantazii, napodobivé hry, hry námětové a fantazijní, manipulační hry, konstruktivní hry, kombinační hry, hračky pro handicapované děti, hračky waldorfské školy, pohybové hry. Každý oddíl byl doplněn hracím koutem, pohybovým hrám byl věnován samostatný sál, stejně jako hračkám pro postižené děti.

Exponáty:

Vystaveny byly hračky z řady muzejních i soukromých sbírek, datované od počátku 20. století: panenky, medvídci, plyšové hračky, loutky, kočárky, pokojíčky a jejich vybavení, náradí a nástroje, dopravní prostředky, domácí zvířata, mechanické hračky (autíčka, vláčky, zvířátka), technické hračky (parní stroje), stavebnice, hlavolamy, stolní hry, hudební nástroje, míče, houpačí koniči a jiné.

Doprovodný program:

Výklad:

Výklad pro skupinové návštěvy byl věnován didaktickému posláním jednotlivých typů hraček a historii hraček podomácku i průmyslově vyráběných. Během výkladu byli návštěvníci vybízeni k samostatnému vyzkoušení jednotlivých herních aktivit. Pro individuální návštěvníky byl opět připraven katalog, shrnující základní fakta z historie i z pedagogiky.

Aktivity:

Pro dětské návštěvníky bylo připraveno 6 hracích koutů k jednotlivým typům hraček. Děti si mohly v jasně daném prostoru umístěném mezi vitrínami hrát loutkové divadlo, hrát si s panenkami, jezdit s kočárky, hrát si s autíčky a s dřevěnou autodráhou (vhodná pro nevidomé), hrát si s kuchyňkou, s farmou s hračkami – domácími zvířaty, hrát si v dílničce (zatloukadla, vrtadla, hřebíky), skládat maxi-kostky z různých materiálů, hrát si s různými deskovými hlavolamy, zahrát si nástěnné piškvorky či pexeso, vyrábět hračky z papíru. Samostatná místnost byla věnována herně s hračkami pro handicapované děti, se zavázanýma očima si návštěvníci mohli vyzkoušet hrát hmatové pexeso i domino, splétat keramické panenky vlněné vlásky do copánků, zavázat keramické figurce chlapce tkaničky botek, zasunovat do dírek keramické stylizované busty pána krátké dřevěné tyčinky jako obočí, vlasy či vousy, hrát si objektem hlavy-židličky s pohyblivými částmi: uši, jazyk (výtvarný návrh včetně realizace výtvarník Luděk Maloň), foukat míček do otvorů dřevěného trojrozměrného haptického objektu, rozvíjet jemnou motoriku hrou se spouštěním kuličky v dřevěném trojrozměrném prostoru, hrát Člověče nezlob se s velkými barevnými figurkami (hráči u hry nesedí, ale pohybují se s figurkami po polích vyznačených na herním koberci). Samostatný sál byl pak věnován hrám v přírodě. Návštěvníci byli překvapeni možností hrát si na písku, houpat se na houpačce či chodit na chůdách přímo ve výstavě. Technicky disponované děti mohly z nabízených perforovaných dřevěných desek, dřevěných kolíků a koleček sestavovat vlastní originální vozítka.

Hodnocení:

Cílem výstav o hračkách a hrách je ukázat muzejnímu publiku nenahraditelnou úlohu hry dítěte, společnou hru dětí ve dvojici či skupinovou hru a na nezanedbatelnou roli her rodičů s dětmi. Výstavy o hračkách mohou návštěvníkům názorně ukázat rozdíly v obsahu a kvalitě historických i současných hraček a her.

Výchovně vzdělávací efekt hraček dostupných v muzeích spočívá v zprostředkování informací hravou formou.

Kvalitní didaktické hry napomáhají všestrannému rozvoji dětí.

Hraní pomáhá rozvíjet myšlení a tvořivost dětí a jako forma učení patří do muzeí a galerií.

Výstava byla návštěvnický velmi úspěšná. Často docházelo k tomu, že bylo nutno regulovat počet návštěvníků, protože výstavní prostory byly přeplněné. Většinu tvořily rodinné návštěvy ve volném čase.

Největším přínosem výstavy byl ucelený a názorný přehled her a hraček.

Doporučení:

- Pokud jsou doplňkem výstavy herní aktivity pro velmi malé děti je nutné hrací prostory oddělit od skleněných vitrín, aby nedošlo k úrazu.
- Případnou instalaci sbírkových předmětů v prostoru bez vitrín je třeba důsledně zabezpečit proti neoprávněnému vstupu. V tomto případě šňůra a sokl nestačí!

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Hrací kouty se zajímavými hračkami lákaly na výstavu návštěvníky s velmi malými dětmi, což vyvolalo problémy s absencí sociálních zařízení pro rodiče s dětmi (přebalovací pulty, místa ke kojení), vyvolalo diskuse o problematice návštěvy expozic s kočárky.
- Je třeba zvážit bezpečnostní rizika, kdy následkem velmi volné výchovy malých návštěvníků občas dochází nejen k ničení exponátů, ale hrozí i nebezpečí zranění.
- Námětem výstavy je hra a hraní a dětští i dospělí návštěvníci si v ní mohou hrát, hlavním cílem muzea ale zůstává prezentace vývoje a možností dětské hry v historii.

Putování výstavy:

Scénář výstavy, metodika a interaktivní exponáty byly zapůjčeny v roce 2007 3 muzeím a v roce 2008 2 muzeím.

JAK SE RODÍ VEČERNÍČKY *(Brno duben-říjen 2007, putuje doposud)*

Cíle:

1. Prostřednictvím aktivit vysvětlit i nejmladším návštěvníkům, jak vznikají animované filmy.
2. Vysvětlit fyziologii lidského vnímání, která nám umožňuje sledovat filmy.
3. Seznámit s našimi neznámějšími tvůrci animovaného filmu

Výstava:

Inspirací k přípravě výstavy byly oslavy 40 let vysílání televizních Večerníčků. Vystavena byla kolekce scének z animovaných filmů, které zapůjčily filmové ateliéry Bonton Zlín. Interaktivní exponáty sloužily k vysvětlení principu vnímání filmů a konkrétním postupům při tvorbě kresleného, loutkového a ploškového animovaného filmu.

Exponáty:

Studio Bonton Zlín zapůjčilo scénky z historických loutkových animovaných filmů známých i méně známých autorů, velkou sadu kulis, náradí a „strojů“ ze seriálu Pat a Mat, vzory scénářů a technických scénářů, k aktivitám pak prosvětlovací stůl a stojan ke snímání ploškového filmu.

Česká televize, studio Brno zapůjčila k interaktivnímu použití výbavu „televizního studia“, složenou z kamery a 2 kontrolních monitorů.

Doprovodný program:

Výklad:

Výklad byl zaměřen zejména na vysvětlení principů a moderování a řízení aktivit. K výstavě byl připraven katalog věnovaný historii animovaného filmu.

Aktivity:

Pohyblivé obrázky sledované pomocí Hornova bubnu (kinetoskopu) demonstrovaly vlastnosti našeho vnímání, díky kterému můžeme sledovat řadu obrázků jako souvislý pohyb, využití tohoto principu demonstrovala také historická promítačka. Pomocí dalších interaktivních exponátů si bylo možno vyzkoušet postup výroby animovaného filmu: kreslení technického scénáře, animaci loutek, animaci kresleného filmu na prosvětlovacím stole, animaci ploškových loutek, počítačovou animaci a ozvučení filmu. Velmi atraktivní bylo improvizované televizní studio, zapůjčené Českou televizí, studiem Brno, kde si děti zkoušely „vysílání“ pohádek s loutkami. Kromě vzdělávacích byly připraveny i hravé aktivity pro nejmladší návštěvníky – obrázkové pexeso, přiřazování pohádkových postaviček, hraní loutkového divadla či skládání Večerníčkovy čepice.

Hodnocení:

O tuto výstavu mají muzea permanentní zájem a je (i díky vstřícnosti majitelů sbírkových předmětů) neustále na cestách po českých muzeích. Kolekce interaktivních exponátů již musela projít kompletní renovací.

Doporučení:

- Vysvětlení základních principů a postupů pomocí řady po sobě následujících aktivit se ukázalo jako velmi přínosné.
- Vliv na zájem o výstavu má i téma, blízké mladým návštěvníkům.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Jediným problémem na této výstavě byla demonstrace vzniku pohybu filmu pomocí starého promítacího přístroje. Při použití funkční historické techniky je nutná permanentní spolupráce odborníka – technika.

Možnosti zápůjček:

Interaktivní část výstavy je možno zapůjčit v MZM, zápůjčku sbírkových loutkových scének je nutno dohodnout s Ateliéry Bonton Zlín a zápůjčku vybavení televizního studia s Českou televizí, studiem Brno.

Putování výstavy:

Scénář výstavy, metodika a interaktivní exponáty byly zapůjčeny v roce 2007 1 muzeu, v roce 2008 4 muzeím, v roce 2009 3 muzeím a v roce 2010 2 muzeím. V rámci zápůjček byla zapůjčitelům poskytnuta metodická pomoc.

STROMY JAKO DOMY (Brno listopad 2007-duben 2008, putuje doposud)

Cíle:

1. Seznámit s vnitřními vztahy 3 biotopů.
2. Motivovat k pozorování, respektování a ochraně přírody.
3. Vyzkoušet využití dotykových obrazovek ve výstavě

Výstava:

Výstava představila stromy jako domov, útočiště i zdroj potravy. Dub a smrk reprezentovaly les, jablň zahradu a vrba prostředí u vody. Každý biotop byl představen jeho typickými obyvateli z rostlinné i živočišné říše i zástupci hub. Exponáty byly vystaveny bez vitrín, řada z nich pak na dosah. V úvodní vitríně byly instalovány „kvízové“ exponáty k určování.

Exponáty:

Všechny 3 biotopy byly představeny dermoplastickými preparáty nejběžnějších druhů ptáků, savců, hmyzu, hub, mechů a lišejníků. Vybrané exponáty byly návštěvníkům na dosah. Výstava byla doplněna sbírkou paroží vysoké zvěře, k určování sloužily vystavené listy, kůra a plody dřevin. Na modelech byla ukázána variabilita kukaččích vajec v závislosti na barevnosti vajec 4 druhů hostitelů, modely rovněž seznamovaly s vejci našich neznámějších pěvců a stopami zvířat. Nejen nevidomým sloužily hmatové siluety zvířat, ptáků a hmyzu v životní velikosti, upozorňující na největší a nejmenší zástupce naší fauny.

Doprovodný program:

Výklad:

Výklad seznamoval jednak s vystavenými exponáty, ale i s vzájemnými vztahy jednotlivých druhů. Součástí výkladu bylo i moderování aktivit. Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Aktivity:

Každý oddíl výstavy – biotop – byl vybaven počítačem s dotykovou obrazovkou, na které bylo možno zvolit živočicha a přehrát si jeho hlas. Deskové hry byly zaměřeny na určování stěhovavých a stálých ptáků a přiřazování živočichů na místo na stromě. K moderovaným aktivitám patřilo určování dřevin podle kůry, listů a plodů. Hmatové krabice obsahovaly plody lesních dřevin, pod mikroskopem bylo možno si prohlédnout zástupce hmyzu. Pro nejmenší byly připraveny stolní hry o zvířátkách.

Hodnocení:

Velmi kladně přijímaná výstava, o kterou je zájem jak mezi zapůjčiteli – muzei, tak i návštěvníky.

Doporučení:

- Provoz výstavy s větším množstvím exponátů instalovaných na dosah návštěvníkům a aktivit musí být po celou dobu zabezpečen řádně proškolenou obsluhou, která dohlédne na bezpečné zacházení s exponáty a technikou a poradí se vzdělávacími aktivitami.
- Prezentace autentického materiálu doplněná didaktickými pomůckami umožňuje snadné osvojení tématu.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Při přípravě interaktivních počítačových programů je třeba předem brát v úvahu mentalitu zejména mladších dětí, které jsou schopny dát počítači několik pokynů v krátkém časovém intervalu, nebo i současně. Program musí být proti tomuto zacházení ošetřen.

Možnosti zápůjček:

Výstava byla koncipována jako putovní a je půjčována jako komplet.

Putování výstavy:

Výstava byla instalována v roce 2008 ve 2 muzeích, v roce 2009 ve 4 muzeích a v roce 2010 v 5 muzeích ČR. V rámci zápůjček byla zapůjčitelům poskytnuta metodická pomoc.

JAK SE ŽIJE S HANDICAPEM (Brno květen-říjen 2008, putuje doposud)

Cíle:

1. Přiblížit zdravým návštěvníkům svět postižených.
2. Naučit, jak s postiženými jednat a kdy a jak jim nabídnout pomoc.
3. Přispět k prevenci úrazů dětí.
4. Seznámit s výsledky postižených, kteří dokázali překonat svůj handicap.

Výstava:

Interaktivní výstavní projekt seznamoval se světem zrakově, sluchově a pohybově postižených prostřednictvím zážitků. Výstavou provázely velkoformátové plakáty s vyprávěním mladých lidí, z nichž někteří si invaliditu způsobili sami neuváženými dětskými experimenty. Všichni se však dokázali s postižením vyrovnat a úspěšně se zapojit do života. Byly vystaveny i trofeje našich handicapovaných sportovců, ve výstavě byly průběžně zveřejňovány úspěchy našich závodníků na právě probíhající paralympiádě.

Exponáty:

Vystaveny byly kompenzační pomůcky tělesně postižených, včetně sebeobslužných pomůcek k použití návštěvníkům, sportovní trofeje tělesně postižených sportovců, elektronická lupa a počítač pro zrakově postižené, tyflopédické učebnice plány, atlas a další hmatové tiskoviny, pomůcky pro nevidomé (např. mluvicí váha, speciální šicí jehly, slepecké hodinky atd.), hračky a hry pro zrakově postižené děti, samozřejmě i Brailovo písmo a speciální Pichtův psací stroj. Pomůcky pro sluchově handicapované reprezentovala bohatá sbírka historických naslouchadel, na počítači se mohli návštěvníci seznámit se znakovou řečí. Součástí výstavy byl i seznam doporučení, jak při setkání s postiženými reagovat, jak se k nim chovat a jak jim pomoci.

Doprovodný program:

Výklad:

Pojem handicap, přístup k znevýhodněným v historii a současnosti, osobní zkušenosti dětí s osobami zdravotně postiženými, život s pohybovým postižením, přiblížení světa nevidomých a slabozrakých a neslyšících.

Aktivita:

Zkoušení invalidních vozíků, a dalších pomůcek lidí s pohybovým postižením: otvíráky na sklenice, pomůcky k oblékání a obouvání, hřebeny; pomůcky lidí nevidomých a slabozrakých: sady brýlí demonstrující různé zrakové vady včetně slepoty, elektronické lupy, počítače převádějící psaný text do hlasové podoby nebo Braillova písma, praktické ukázky psaní na Pichtově psacím stroji, čtení Braillova písma; pomůcky osob s poruchami sluchu: odezírací test, zkoušení videotelefonu a světelného zvonku.

Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice. Zejména školním návštěvám byl určen sborníček osobních příběhů mladých handicapovaných lidí.

Hodnocení:

Výstava byla připravena ve spolupráci s řadou specializovaných institucí a firem, do přípravy i doprovodných programů se zapojili i sami postižení. Postižení výstavu hodnotili velmi pozitivně. Zájem veřejnosti byl zpočátku malý, návštěvníci se obávali vážného tématu. Teprve později spokojení návštěvníci doporučili výstavu dalším. Školám byla výstava z důvodu náročnosti sledovaného tématu výstava nabídnuta dopisem ředitelům.

Děti, podle svého hodnocení, po prohlídce výstavy získaly představu o tom, jak které postižení člověka omezuje a přestaly bát nabídnout postiženým svoji pomoc.

Velký účinek mělo předčítání příběhů postižených, kteří přišli o zdraví vlastní vinou.

Doporučení:

- I když jde o problematiku v poslední době poměrně frekventovanou, jsou znalosti dětí, ale i dospělé veřejnosti velmi malé. Bylo by vhodné se tematikou častěji při různých příležitostech zabývat.
- V muzeích absentují – s výjimkou Tyflopédického oddělení TMB – i sbírkové předměty. Bylo by tedy vhodné se tematice života postižených více věnovat i ze sbírkotvorného hlediska.
- Při přípravě jakéhokoliv projektu, zaměřeného na život postižených, je dobré vyhledat spolupráci s jejich místními organizacemi, školskými zařízeními pro postižené děti apod. Určitě se rádi do přípravy zapojí a zapůjčí i řadu exponátů.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Po celou dobu fungování interaktivní výstavy je třeba dohled a pomoc kvalifikovaného pracovníka.
- Zdolávání i mírně náročného terénu na invalidním vozíku je pro začátečníka nebezpečné.
- Řadu „sebeobslužných činností“ s využitím speciálních pomůcek je třeba vysvětlit, stejně jako fungování a použití přístrojů.

Možnosti zápůjček:

Většinu interaktivních exponátů lze zapůjčit v MZM, sbírkové předměty z oblasti života nevidomých v Tyflopédickém oddělení TMB, ostatní pak od dalších spolupracovníků (kontakty v MZM).

Putování výstavy:

Výstava byla zapůjčena v roce 2009 2 muzeím, v roce 2010 byla zapůjčena 1 muzeu. V rámci zápůjček byla zapůjčitelům poskytnuta metodická pomoc.

CO SE DĚJE NAD/POD HLADINOU (listopad 2008-duben 2009, zápůjčky do 2010)

Cíle:

1. Seznámit mladé návštěvníky různými formami života v našich tocích, vodních nádržích a jejich okolí.
2. Informovat o nesmírné důležitosti vody pro život.
3. Zpřístupnit co nejvíce informací nevidomým a slabozrakým návštěvníkům.
4. Vyzkoušet nové typy haptických exponátů.
5. Motivovat cílovou skupinu k zájmu o ochranu přírody.

Výstava:

Výstava seznamovala s životem 3 sladkovodních biotopů – tekoucí vody, stojaté vody a mokřadů. Kolekce, zapůjčená NZM – pobočkami Ohrada a Valtice, byla doplněna sbírkami MZM, interaktivními a hmatovými exponáty, živými sladkovodními rybami v akváriích, živým vodním hmyzem a vodními rostlinami. Atmosféru rybníka dokreslovala filmová smyčka „výlov rybníka“ na videu.

Exponáty:

Exponáty, zapůjčené z NZM, dokumentovaly rybníkářství a jeho historii. Byly vystaveny pracovní pomůcky, nářadí rybníkářů i rybářů. Rozsáhlá kolekce preparátů ryb, vodních ptáků i savců, žijících ve vodě a u vody, byla v MZM rozšířena o další preparáty připravené konkrétně pro tuto výstavu a doplněna o zástupce hmyzu, vodního planktonu i vodních rostlin. Vodní fytoplankton byl prezentován prostřednictvím makrofotografií.

Doprovodný program:

Výklad:

Tematické oblasti: význam vodstva České republiky, charakteristika jednotlivých biotopů ČR, výskyt typických zástupců fauny, zejména ryb, obojživelníků, plazů, ptáků, hlodavců a savců, popis a stavba těla ryb, význam a počet ploutví, funkce šupin, hlavní rozlišovací znaky ryb našich vod (kapr, karas, štika, okoun, sumec, lín a další).

Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Aktivity:

Kromě určování živých exemplářů ryb v akváriích mohli mladí návštěvníci studovat pod mikroskopem připravené vzorky vodního planktonu, prohlížet a srovnávat lebky vodních hlodavců. Pro pokročilejší bylo připraveno magnetické loto, které je možno sestavit na základě znalostí, získaných ve výstavě. Pro nejmenší bylo připraveno puzzle, domino a hra „chytání rybiček“. Nevidomým a slabozrakým návštěvníkům sloužily haptické odlitky ryb, modely plazů a obojživelníků.

Nejen nejmenším dětem sloužil dřevěný masivní myslivecký posed s žebříkem, vybavený dalekohledem a rybářský domek s okénkem do rybníka a se stolkem s hrami a s magnetickou tabulí s obrázkem rybníka a s magnetkami s fotografiemi živočichů (kapr, labuť, rosnička..), které děti umísťovaly pod, nad nebo na hladinu. K upevnění znalostí sloužily pracovní listy ve 3 stupních náročnosti, menším dětem byly určeny omalovánky. Součástí výstavy byly kartičky se zalaminovanými fakty o zvířecích nej (nejvíce, největší, nejdelší).

Speciální program pro nevidomé a slabozraké:

Pro nevidomé a slabozraké byl připraven dvoudenní cyklus prohlídek, na který byli pozváni prostřednictvím klubů, svazových organizací a škol. Kromě vystavených haptických exponátů byla umožněna hmatová prohlídka řady dalších exponátů.

Pro účely výstavy „Co se děje pod/nad hladinou“ byly vytvořeny dermoplastické modely – profily našich nejcharakterističtějších ryb v životní velikosti umožňující získání znalostí tvaru, funkce a stavby těla. Nevidomí a slabozrací návštěvníci si tělo ryb díky hmatu mohli dobře prohlédnout, jména ryb byla také v Braillově písmu. Hmatem bylo možné prozkoumat také modely plazů a žab a některé preparáty zástupců ptáků, hlodavců a savců.

Hodnocení:

Výběr tématu výstavy oslovil veřejnost i pedagogy. Návštěvníci odcházeli z výstavy s mnoha zajímavými a často překvapivými informacemi (např. množství a poloha rybníků u nás, jak poznat druhy vodních ptáků – volavka/čáp, jaký je rozdíl mezi zuby šelem a zuby hlodavců...) a s motivací naši přírodu poznat a chránit.

Z nových haptických exponátů byly nejúspěšnější pomůckou odlitky 10 druhů ryb, které sloužily nejen návštěvníkům s vadami zraku, ale i vidoucím návštěvníkům. Byly rovněž využívány lektorkami při výkladu.

Velmi se osvědčilo také magnetické loto, které bylo možno složit jen na základě správného určení živočichů a rostlin ve všech polích. Velký ohlas měla akvária, u kterých mladí návštěvníci sami určovali jejich obyvatele. Rovněž speciální program pro nevidomé a slabozraké lze hodnotit kladně.

Doporučení:

- Interaktivní výstavy s přírodovědnou tematikou a doprovodné programy podporují neformální vzdělávání dětského návštěvníka včetně dospělého doprovodu.
- Muzeum vzdělává děti a mládež formou didaktických her, dětští návštěvníci upevňují a ověřují vědomosti z oblasti prvouky, přírodovědy a vlastivědy (1. stupeň ZŠ); přírodopisu, zeměpisu, biologie (2. stupeň, SŠ).
- Zcela nevidomí návštěvníci se dokáží soustředit na podrobnou prohlídku pouze malého počtu exponátů (i vidoucí člověk si zapamatuje pouze několik exponátů, které jej zaujaly). Proto je dobré dát nevidomým návštěvníkům na výběr, co si chtějí prohlédnout.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Nutnost úzké spolupráce s kurátory zoologie, botaniky pro riziko zjednodušování odborných faktů,
- Informace ve výstavě „Co se děje pod/nad hladinou“ byly určeny především dětskému návštěvníkovi (výstava nebyla primárně určena odbornému publiku, ale dětem, mládeži a veřejnosti a prezentovala poznatky odborníků).
- Hlavním cílem výstavy bylo motivovat muzejní publikum k pozornému pozorování přírody, k zájmu o přírodu nikoli shromáždit vyčerpávající množství odborných informací.
- Lektor je pedagog, není tedy odborníkem na zoologii, entomologii, botaniku, jeho úkolem je motivovat dětské i dospělé návštěvníky k hlubšímu studiu a potřebě sebezvzdělávání v odborné literatuře či na internetu.
- Interaktivní část výstavy je nutno kontrolovat z hlediska funkčnosti (zástupci hmyzu umístění v Petriho miskách v lihu – nutnost doplňování lihu; kustod musí umět pracovat s mikroskopem) a udržovat.

- Rovněž péče o ryby našich vod nebyla jednoduchá, hlavním problémem byla teplota vody ale i její složení, čištění atd. S péčí o akvária pomáhal odborník – ichtyolog.
- Je třeba odlišit hmatové exponáty a hry a hračky. Zejména malí návštěvníci mají sklon používat hmatové exponáty (např. odlitky obojživelníků) jako hračky, čímž se exponáty rychle ničí.

Možnosti zápůjček:

Muzea si mohou zapůjčit k doplnění vlastních výstav lebky vodních hlodavců, odlitky obojživelníků, haptické odlitky ryb na panelu, fotografie řas a sinic, magnetické loto „Rybník“, puzzle „Žába“ a domino „Rybičky“.

Putování výstavy:

Scénář výstavy, metodika a interaktivní exponáty byly zapůjčeny v roce 2010 1 muzeu.

EXPEDICE STŘEDOVĚK (květen-říjen 2009)

Cíle:

1. Seznámit děti a mládež s odlišností života ve středověku a dnešním způsobem života
2. Motivovat cílovou skupinu k zájmu o studium historie
3. Motivovat cílovou skupinu hravou formou k sebevzdělávání v prostředí muzeí
4. Zprostředkovat informace formou zážitku

Výstava:

Výstava seznamovala s životním stylem období středověku, s životem obyčejných lidí, měšťanů, šlechty i církve. Návštěvníci se prostřednictvím exponátů i replik seznámili se středověkou kuchyní, bydlením, odíváním, vzděláním, uměním, hygienou, útrpným právem i vojenstvím. Zvláštní kapitola byla věnována husitství.

Exponáty:

Keramické nádoby, drobné keramické hračky, aquamanile, kovové nádoby, nože, drobné ozdoby, zámky, klíče, rychtářské právo, cechovní meč, středověké vodovodní potrubí, sada modelů husitských zbraní z dílny Václava Hanáka, repliky obuvi, ukázky oděvů na ikonografických pramenech. Na dosah byly instalovány repliky středověkých chladných zbraní, repliky středověkého nádobí s ukázkami používaných plodin. K aktivitám bylo určeno dětské a dospělé brnění, kroužková zbroj, hudební nástroje, historické kostýmy, několik „nejhumánnějších“ nástrojů středověkého útrpného práva, kůň, husitský vůz, raznice mincí a kopie městské pečeti.

Doprovodný program:

Výklad:

Tematické okruhy: významné události středověku, společenská hierarchie, řemesla, strava, zákon a trest,

hygienu, lékařství, husitství.

Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Aktivita:

Pracovní listy pro pážata....., pro mládence a sličné panny

Interaktivní prvky: oblékání plátového brnění v dětské či dospělé velikosti, kroužkové zbroje, šesti druhů replik přileb, 2 druhů replik mečů, možnost posadit se jako rytíř na dřevěného koně v životní velikosti vybaveného do boje, možnost oblékání středověkých šatů, klobouků a kápí pro chudé i urozené dámy a pány (5 kostýmů, z nich řada z nich byla složena z několika vrstev – např. halena, zástěra, kápě pro kata či chudáka), možnost vyzkoušení okovů na pranýři, možnost vyzkoušet středověkou kládu, možnost nahlédnout do středověké kuchyně – repliky nádob s obilovinami, pytlíčky s kořením užívaným ve středověku včetně šafránu, možnost zahrát si na repliku středověkého strunného nástroje psalteria (typu citery) či hra na zvonkohru, možnost vyzkoušet si psaní gotického písma dle šablony husím brkem namáčeným v inkoust u repliky pulpitu. Zvláštní částí výstavy byla vitrína o husitství doplněná malými dřevěnými modely husitských vozů, vystavené repliky husitských zbraní ve skutečných velikostech a replika husitského vozu k vyzkoušení.

Oblíbená byla ražba středověkých mincí. Kdo chtěl, mohl si zahrát středověkou stolní hru mlýn.

Hodnocení:

Největším přínosem výstavy, lektorovaného programu i doprovodných programů byla pro žáky základních a středních škol názornost učiva o období středověku (vlastivěda a dějepis). Podařilo se děti a mládež motivovat zájmu o historii, učitelé ocenili možnost navštívit výstavu před plánovanou výukou učiva o středověku nebo v závěru výuky o tomto období jako způsob shrnutí a doplnění probraného učiva.

Připravené aktivity zaujaly všechny návštěvníky bez rozdílu věku.

Doporučení:

- Repliky ve výstavě mají didaktický účel, hra s nimi spojená musí být provázána s poznatky o životě ve středověku.
- Kritické myšlení: porovnání kvality života doby před obdobím, v období středověku s dnešním způsobem života – víra člověka ve středověku, smysl a délka jeho života, chápání práce.
- Dramatická výchova: hra v roli – rytíř, hradní dáma, kat, odsouzený.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Návštěvou výstavy získává návštěvník a to včetně pedagogů řadu informací, nestává se jimi ale odborníkem dané problematiky, totéž platí i o lektorech.
- Při didaktické hře je nutno vnímat reakce návštěvníků a vhodně je komentovat, aby nedocházelo ke zkreslování faktů o skutečném životě té doby (tzn. brnění je opravdu tak těžké, být připoután ke kládě/pranýři bylo ponižující apod.).
- Vylézt samy na koně, zvláště ve zbroji, děti nedokážou. Je nutná asistence dospělé fyzicky zdatné osoby.
- Pomoc a asistence lektora je nutná při ražbě mincí, neboť při špatné manipulaci je možno raznici zničit.
- Při zkoušení historických kostýmů se návštěvníci rádi prohlédnou v zrcadle. Pozor však, mělo by být umístěno tak, aby nerušilo. V středověku znali jen malá kovová zrcátka!
- Brnění je při časté manipulaci náchylné ke korozi, proto je vhodné je před použitím ošetřit.

Možnosti zápůjček:

K tématice středověku je zapůjčována interaktivní kolekce. Její část byla vyrobena k první výstavě, věnované středověku, a doplněna novými interaktivními exponáty.

Zbroj: repliky plátového brnění, replika kroužkové haleny, repliky kroužkových kápí, repliky přileb

Odívání: kolekce replik oděvů včetně klobouků a kápí

Útrpné právo: kláda, prstová kláda, pranýř

Hudba: zvonkohra, psalterium

Domácnost: kolekce keramiky

Práce a obchod: raznice na mince, pulpit, vzory písma

Putování výstavy:

Tematickou kolekci si v letech 2003 a 2005 zapůjčilo vždy 1 muzeum, v letech 2006 a 2007 byla kolekce zapůjčena vždy 2x, v letech 2008 a 2010 si ji zapůjčilo vždy 1 muzeum.

ZA DLOUHÝCH ZIMNÍCH VEČERŮ (listopad 2009-březen 2010, putuje doposud)

Cíle:

1. Seznámit současnou generaci malých a mladých návštěvníků muzea s odlišným životním způsobem našich předků (víra, zvyky vztah k práci i k zábavě).
2. Seznámit děti s funkcí vystavených exponátů prostřednictvím replik.
3. Zprostředkovat dětem dříve často užívané pracovní postupy, techniky a technologie domácí výroby.
4. Přiblížit dětem tradiční lidový rok na vsi včetně církevních svátků, seznámit se zapomenutými zvyky zimního období a vysvětlit původ dodnes praktikovaných zvyků.

Výstava:

Výstava byla rozčleněna do několika oddílů, které byly doplněny aktivitou.

1. podomácká výroba – kartáčnictví, řezbářství, provaznictví, výroba svíček, výroba šindelů, podomácká textilní výroba (tkaní na stavu, ruční tkaní).

2. domácí práce – praní a žehlení, předení, vyšívání, pečení chleba, zpracování mléka.

3. víra a volný čas – modlitební knížky, lidové kalendáře, pohádky, vánoční ozdoby, betlémy, hračky. Skupinám návštěvníků sloužil prostor, vybavený stoly a lavicemi, kde probíhal výklad a některé aktivity.

Samostatný oddíl byl věnován počátkům zimních sportů.

Exponáty:

Kartáčnické nástroje a polotovary kartáčů, řezbářské náčiní, formy na lití svíček, šindele, modly ke tkaní, ukázky podomácky tkaných rukavic, tkanic atd., valcha a necky, prací a mandlovací písky na prádlo, kolovrat, historický tkalcovský stav, ruční tkalcovský stav, ruční mlýn na obilí kruhadlo na zelí, máselnice, modlitební knížky, lidové kalendáře, pohádkové knihy, vánoční ozdoby, betlémy, lidové hračky. Součástí expozice byly i kostýmy k vyzkoušení – Lucka, čert, Mikuláš, anděl a staré zimní sportovní náčiní – lyže a brusle.

Doprovodný program:

Výklad:

Tematické okruhy: skromnost bydlení (obvyklý počet osob v rodině, nábytek, domácí nástroje), nutnost dělby domácích prací (ženy - draní peří, muži - oprava zemědělských nástrojů, děti - pomoc v domácnosti, péče o sourozence či příprava dříví byla důležitější než školní příprava), slavení tradičních církevních svátků (sv. Martin, sv. Mikuláš, sv. Barbora, sv. Lucie, advent, Vánoce, Masopust, příprava na Velikonoce)

Návštěvníkům ve volném (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Každá skupina návštěvníků včetně odpoledních návštěvníků dostala vystřihovací papírový Betlém.

Aktivita:

Podomácká výroba – krumplování vlny, tkaní na destičkách, tkaní na modle, tkaní na tkalcovském stavu, výroba provazů, výroba svíček

Domácí páce – předení, zašívání, draní peří, mletí na ručním mlýnu

Víra a volný čas – zkoušení kostýmů „maškar“, vázících se k jednotlivým svátkům, vánoční věštění

Hodnocení:

Výstava prostřednictvím vhodně nainstalovaných etnografických sbírkových předmětů a zařazením replik názorně přiblížila současné generaci malých a mladých návštěvníků způsob života našich předků, starší návštěvníci rádi vzpomínali na předměty (např. lyže, brusle na kličku, různá kruhadla, máselnice a kolovrátky) svých rodičů a prarodičů.

Doporučení:

- Rizikem zvykoslovné výstavy s etnografickými exponáty je schematičnost a tradičnost, koncipování výstavy proto vyžaduje nadhled i vtip, požadavkem je pak vytvoření neopakovatelné atmosféry, umocňující vnímání a přemýšlení o obsahu výstavy.
- Cílem výstavy s tématem způsobu života našich předků není pouze informovat, ale také inspirovat návštěvníky.
- Aktivity (spřádání vlny na kolovrátku, tkaní na stavu...) spjaté s tématem výstavy napomáhají návštěvníkům hlouběji proniknout do výstavy.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Interaktivní exponáty, jež jsou součástí výstavy, je nutno pravidelně udržovat a věnovat jim náležitou péči.
- Aktivity jsou sice samoobslužné, samozřejmostí jsou ilustrační texty a fotografie, každý návštěvník ovšem uvítá možnost s důvěrou se obrátit na přítomného kustoda.

PŘÍBĚHY VĚCÍ KOLEM NÁS (duben-září 2010)

Cíle:

1. Seznámit děti a mládež s historií a vývojem věcí, které lidé pro svůj život nezbytně potřebovali.
2. Umožnit dětem srovnat důležitost věcí potřebných a věcí nedůležitých z různých hledisek.
3. Prostřednictvím předmětů denní potřeby vychovávat mladou generaci k úctě ke znalostem dávných kultur.

Výstava:

Výstava představila historický vývoj věcí, nezbytných pro život, jako jsou nástroje k rozněcování ohně a svícení, nádoby na potraviny či základní oděvní součástky i věci, bez nichž si dnes lidé život nedokáží představit a přes to je jejich historie velmi krátká.

Exponáty:

Vystavené exponáty byly přiřazeny do skupin podle důležitosti pro život: 1. věci nezbytné, 2. užitečné předměty, 3. užiteční pomocníci, 4. nadstandardní věci, poslední oddíl byl věnován recyklaci.

Do 1. skupiny byly zařazeny pomůcky na rozdělávání ohně, lampy a další zdroje světla, nůž, sekera, jehla, a jako zástupce oděvu boty. 2. skupinu tvořily lžíce, hrnec, hrnek, talíř, láhev, srp, 3. skupinu nástroje k praní oděvů, žehlička, spínadlo šatů, ramínko na šaty, taška, klíč, hřeben, psací pomůcky, 4. skupina byla tvořena vybranými věcmi, které nejsou k životu nezbytné, jako kapesník, prádlo, punčochy, hodinky, hudební nosiče a telefony.

Doprovodný program:

Výklad:

Tematické okruhy: Věci nezbytné: Od blesku k zapalovači (oheň a jeho rozdělávání); Budiž světlo (světlo a svícení); Unikátní nástroj (nůž); Když lidská síla nestačí (sekera); Velká maličkost (jehla); Do sucha i do vodičky (boty); Užitečné předměty: První nástroj stolování (lžíce); Hrnečku vař! (hrnec); Abys pil jako člověk (hrnek); Každému zvlášť (talíř); Uchovám, co teče (láhev); Užiteční pomocníci: Sklízím i uklízím (srp); Se špínou si poradí (pračka); Jako z cukru (žehlička); Chytře na věc (spínadlo šatů); Sluha vašich šatů (ramínko); Když ruce nestačily (taška); Chráním vás i vaše statky (klíč); První nástroj kráslení (hřeben); Mluvím mnoha jazyky (pero); Nadstandardní věci: Na rýmu i slzy (kapesník); Nejmladší oblečení (prádlo); Dlouhá cesta k punčocháčům (punčochy); Muzika na tvůj povel (hudba a její nosiče); Pomocník i otrokář (hodinky); Stanu se menším a ještě menším (telefon)

Návštěvníkům ve volném čase (děti a jejich dospělý doprovod) byl určen katalog, shrnující fakta k problematice.

Aktivita:

Veškeré aktivity jako rozdělávání ohně třením luku, sekání větviček kamennou replikou sekery, výroba hliněné misky z hlíny (z volné ruky, na hrncířském kruhu), odhadování hmotnosti současně a dobové žehličky, třídění prádla na ramínka, hledání vhodných klíčů k zámčům ukotveným k panelu, byly součástí pracovního listu „trošečníka“, za jejich splnění si mohly děti zakroužkovat písmeno a následně ho vepsat do tajenky v listu odpovídající úkolům.

Hodnocení:

Didaktický přínos výstavy spočíval v poznání okolností a důvodů vzniku předmětů, které každý z nás bereme denně do rukou a bez kterých bychom si život možná ani neuměli představit a v podpoře vědomí odpovědnosti každého člověka za životní prostředí a propagace tříděného sběru odpadů.

Doporučení:

- Rozdělávání ohně třením luku je pro návštěvníky atraktivní aktivita, z materiálového hlediska nenáročná (kámen, dřevo, luk, kůže). Lektoři i kustodi potřebují názornou ukázkou předvedenou např. archeologem.
- Tématu lze využít k motivaci k ochraně životního prostředí – recyklace.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Cílem výstavy není poskytnout návštěvníkovi vyčerpávající informace o všech sbírkových předmětech.
- Prezentované sbírkové předměty jsou často zástupci četných druhů předmětů, je nutné pečlivě tyto zástupce zvolit, na jejich základě si návštěvníci mohou vytvořit reálnou představu o jejich funkci a významu.

Možnosti zápůjček:

Výstava nebyla koncipována jako putovní.

REALIZOVANÉ DĚTSKÉ AKTIVIZAČNÍ DÍLNY K ODBORNÝM VÝSTAVÁM ZA DANÉ OBDOBÍ

TAJEMNÝ JEDNOROŽEC (květen-listopad 2005)

Cíl:

1. Přiblížit historicko-archeologicko-geologické téma nejmladší generaci.
2. Zatraktivnit výstavu pro školní a rodinné návštěvy.

Výstava:

Výstava oddělení geologie a paleontologie byla zaměřena na vývoj představ o vzniku a původu paleontologických a archeologických nálezů, o jejich odrazu v bájích a jejich druhotném využití jako předmětů s magickou a kouzelnou mocí.

V prostorách Dětského muzea byla k této výstavě připravena velká interaktivní dílna.

Doprovodný program:

Výklad:

Výklad v interaktivní dílně byl zaměřen na vysvětlení témat, kterým byly aktivity věnovány. Pozornost byla rovněž zaměřena na seznámení s geologickými obdobími, ze kterých zkameněliny pocházejí.

Aktivity:

Hraní loutkových pohádek o bájných bytostech, překlápěcí loutky seznamující se zvířetem, které bylo základem představy o tajemné bytosti, zvláštní tvorové jako předlohy – terária s živými agamami a chameleony, skládání puzzle nosorožce, skládání kostry „jednorožce“, „pískoviště“ jako naleziště zkamenělin a podvrhů. K ujasnění časových souvislostí sloužila časová osa a přiřazování živočichů. Návštěvníci mohli rýt obrázky zkamenělin do břídlíce, z břídlíce si vyrobit amulet nebo si zahrát stolní hru „Dračí kameny“.

Hodnocení:

Zkameněliny, fosilie (amonyty aj.) vlastní většina našich muzeí. Jaký vztah k nálezům zkamenělin měli lidé pravěku (amulety), jak si jejich vznik a původ vysvětlovali lidé ve starověku a k čemu je využívali lidé ve středověku (magie, léčení) a jak je ještě nedávno naši předkové neznali (hříčky přírody), mnozí dětští, ba i dospělí návštěvníci netuší.

Výstava byla svým tajemným námětem pro všechny věkové kategorie návštěvníků přitažlivá, dospělí oceňovali její rozdělení na dvě části. Část odbornou, paleontologickou, v níž našli exponáty a informace a ve které mohli hledat s dětmi odpovědi na otázky a na část určenou didaktickým hrám.

Doporučení:

- Propojení poznatků paleontologie, archeologie, historie a literatury je pro muzea cestou, jak přiblížit malým návštěvníkům svět vědy.

Problémy, na které je nutno se zaměřit:

- Je nutné zajistit adekvátní péči o živá zvířata ve výstavě i ve dnech volna a svátků.
- Pro výrobu replik kostěných nálezů do improvizovaných nalezišť je třeba použít vhodný pevný materiál. Častým používáním se rychle ničí.

Putování výstavy:

Interaktivní exponáty byly zapůjčeny jako součást výstavy v roce 2006 a 2008.

KDE OBLAKA BÍLÁ PLUJÍ (květen-říjen 2007)

Cíle:

1. Připomenout Jaroslava Foglara a jeho tvorbu pro děti.
2. Hledat formy a způsoby, jak seznámit mladé návštěvníky s tématy literární tvorby.

Výstava:

Výstava, pořádaná sdružením přátel Jaroslava Foglara a historickým oddělením byla věnována autorově tvorbě, historii skautingu a skautských oddílů. Dětské muzeum připravilo k výstavě hernu, zaměřenou na autorovu tvorbu a skautské dovednosti. Herna byla doplněna klasickým stanem s podsadou. Vystaveny zde byly skautské uniformy.

Doprovodný program:

Výklad:

Lektorovaný program byl zaměřen na témata literární tvorby Jaroslava Foglara pro děti a mládež a na historii táboření v přírodě. Součástí každého programu byl kvíz zaměřený na znalosti Foglarova díla, znalost přírody a na skautské dovednosti.

Aktivity:

Aktivity byly zaměřeny na znalost díla Jaroslava Foglara – určování správných názvů knih. Další stanoviště byla věnována znalostem přírody a dovednostem, potřebným pro pobyt v přírodě: určování rostlin, čtení (doplňování objektů do) mapy, znalost turistického značení, přípravu ohniště, vázání uzlů, signalizaci pomocí praporků, komunikaci morseovkou. Protože J. Foglarovi je připisován vynález hlavolamu „ježek v kleci“, byly zde k použití tyto hlavolamy v různém provedení. Hlavy pak mohli mladí návštěvníci potrápit také při vyplňování kvízu nebo při „Kimově“ hře, zaměřené na paměť.

Hodnocení:

Díky přehlednému a vkusnému pojetí výstavy, s velkým množstvím knih, časopisů, komiksů, fotografií, ilustrací, trojrozměrných exponátů ilustrujících život a tvorbu Jaroslava Foglara, se podařilo dětem a mládeži představit a dospělým návštěvníkům připomenout tvorbu a osobnost spisovatele a fenomén skautingu, táboření a tábornických her.

Doporučení:

- Při přípravě výstav a programů o Jaroslavu Foglarovi je oboustranně velmi přínosné oslovit ke spolupráci skautské družiny daného regionu.

Problémy na které je nutno se zaměřit:

- Je velmi obtížné řadu aktivit určených do přírody přenést do uzavřených prostor muzea. Pokud je to možné, je snadnější využití např. muzejního nádvoří.

DOPROVODNÉ PROGRAMY K AUTORSKÝM VÝSTAVÁM DĚTSKÉHO MUZEA

Úkolem všech typů doprovodných programů k aktuálním výstavám Dětského muzea bylo zprostředkování tématu a zejména obsahu výstav dětským návštěvníkům včetně dospělého doprovodu.

Tyto programy byly určeny veřejnosti, a to především malým dětským návštěvníkům, velká část programů byla určena dětem a mládeži. Nejčastějšími a nejoblíbenějšími se staly zejména sobotní programy, jež byly inspirovány aktuální výstavou DM a na které se zájemci z řad veřejnosti většinou týden dopředu objednávali. Součástí každého sobotního programu byla návštěva výstavy. Řada návštěvníků zhlédla výstavu i vícekrát a čerpala zde inspiraci nebo trávila volný čas didaktickými aktivitami ve výstavě (rodiče a prarodiče s dětmi).

K autorským výstavám vytvářelo Dětské muzeum řadu dalších typů programů pro širokou veřejnost (Vezmi tátu do muzea, jarní a letní prázdninový program Dětského muzea, Týden dětí Moravského zemského muzea).

Nejčastějšími typy programů byly výtvarné dílničky a nejrůznější workshopy, vědomostní, výtvarné a literární soutěže či pátrací hry ve výstavě.

Doprovodné programy přivedly do muzea i tu část veřejnosti, která výstavy často nenavštěvuje a usnadnily tak dětem i dospělým návštěvníkům cestu k neformálnímu učení v muzeu.

DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ, PORADENSKÁ A PUBLIKAČNÍ ČINNOST

POŘÁDANÉ SEMINÁŘE A KONFERENCE, ÚČAST NA MEZINÁRODNÍCH KONFERENCÍCH

Rok 2003:

- Uspořádání konference s mezinárodní účastí „Děti, mládež a muzea ? III.“
- Uspořádání semináře pro studenty VOŠ informačních a knihovnických služeb v Brně “Vývoj a analýza práce s dětským návštěvníkem v muzejních zařízeních v ČR”.

- Uspořádání semináře pro studenty Pedagogické fakulty MU v Brně “Muzejní pedagogika v praxi Dětského muzea”.

Rok 2004:

- Uspořádání 2 seminářů pro studenty vysokých škol: FF MU Brno katedra muzeologie, PedF MU Brno katedra sociální pedagogiky.
- Uspořádání 3 seminářů pro studenty vyšších odborných škol: VOŠ informačních a knihovnických služeb Brno.

Rok 2005:

- Uspořádání Metodického semináře pro muzejní pedagogy a lektory o tvorbě výstav a práci s handicapovanými návštěvníky.
- Uspořádání 3 seminářů pro PedF MU obor učitelství národní školy a FF MU obor muzeologie.
- Náslechy studentů na programech ve výstavách Dětského muzea: PedF MU obor historie, FF MU obor muzeologie – 7 skupin.
- Referát: Úloha školních a výchovných institucí při prezentaci a předávání hodnot tradiční a lidové kultury (Z. Poláková) na Mezinárodní pracovní poradě zemí střední a východní Evropy o národních politikách zaměřených na zachování a podporu tradiční a lidové kultury, Strážnice.
- Referát: Činnost Dětského muzea a česká muzejní pedagogika (Z. Poláková) na Mezinárodní konferenci The interactive Museum Projekts and Trends, Lorsch, Německo.
- Diskusní příspěvek: Zkušenosti z práce s dětským návštěvníkem (E. Jelínková) na Mezinárodní konferenci ICOM-CECA, Banská Štiavnica, Bratislava, Slovensko.

Rok 2006:

- Expozice s programem pro pracovníky muzeí i veřejnost na téma Práce s handicapovanými návštěvníky v muzejních zařízeních na Muzejním veletrhu Třebíč.
- Uspořádání 3 seminářů pro studenty: FF MU Brno – katedra archeologie a muzeologie, VOŠ IKS Hapalova a PedF MU Brno.
- Náslechy studentů na programech ve výstavách Dětského muzea: PedF MU Brno, katedra historie.
- Účast na konferenci ICOM – CECA Thinking, evaluating, rethniking 2.–7. 10. 2006 v Římě. Účast byla mj. využita i k získávání kontaktů pro databáze metodického centra a navázání kontaktu s místním Dětským muzeem. (E. Jelínková a M. Chadzipolichronisová).
- Zpracování výzkumu a přednesení studie Prezentace lidové kultury v muzeích na 21. strážnickém sympoziu, 15.–16. 3. 2006 Strážnice (Z. Poláková).

Rok 2007:

- Uspořádání 3 seminářů pro studenty FF MU Brno (Katedra archeologie a muzeologie).
- Uspořádání semináře pro studenty VOŠ IKS Hapalova.
- Náslechy studentů na programech ve výstavách Dětského muzea: PedF. MU katedra historie.

Rok 2008:

- Uspořádání 8 seminářů pro studenty: FF MU Brno – Ústav archeologie a muzeologie, PedF MU – katedry speciální pedagogiky, přírodovědy a učitelství I. stupně ZŠ, VOŠ IKS Hapalova, FF KF Nitra – katedra muzeologie.
- Uspořádání „Dne otevřených dveří“ ve výstavě Jak se žije s handicapem – metodika pro muzejní pedagogy a lektory.
- Náslechy studentů na programech ve výstavách Dětského muzea: PedF MU katedra historie, 14 náslechů.
- Partnerství mezinárodní konference Hračky a hry v 21. století – pořadatel Slovenské národní muzeum – Muzeum loutkářských kultur a hraček, Modrý Kameň, SR (Partnerství mezinárodní konference DM MZM spolu s dalšími partnery: Szórákaténusz Játékmúzeum és Mőhely v Kecskemétu, Muzeum Zabawek i Zabawy v Kielciach, Kultúrny inštitút Maďarskej republiky a Poľský inštitút v SR) .
- Referát: O hračkách, hrách a hraní (o DM a stejnojmenné výstavě) na mezinárodní konferenci Hračky a hry v 21. století, Modrý Kameň, SR (Z. Poláková).
- Muzea a vzdělávací systém v České republice, Brno – pořadatel ČV ICOM – účast na konferenci (E. Jelínková, J. Svatoňová).

Rok 2009:

- Uspořádání odborného semináře s workshopem na téma práce s dětským a handicapovaným návštěvníkem v kulturních institucích pro pracovníky dětských oddělení knihoven.
- Uspořádání 2 seminářů pro muzejní pedagogy a lektory poboček SNM.
- Uspořádání 5 seminářů s náslechy komponovaných programů ve výstavách DM pro studenty muzeologických a pedagogických oborů Masarykovy univerzity v Brně.
- Uspořádání semináře pro studenty UK Nitra.

Rok 2010:

- Spolupráce na přípravě a organizaci semináře Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG.
- Uspořádání semináře pro studenty PedF MU, katedra historie.
- Přednáška na semináři NPÚ (Z. Poláková).
- Účast na celoslovenském vzdělávacím semináři Slovenského národního muzea Bratislava v Podbrezové (Z. Poláková a E. Jelínková), referát “Dětské muzeum MZM v Brně a jeho zkušenosti z praxe” (Z. Poláková).

ČLENSTVÍ V KOMISÍCH

- Meziresortní komise MK ČR a MŠMT ČR pro mimoškolní dětské a mládežnické aktivity, výchovu uměním i k umění a kulturnímu dědictví (Z. Poláková) 2003, 2004.
- Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG – členka výboru komise Z. Poláková, 2003-2010; členka komise E. Jelínková, 2003 doposud.

INDIVIDUÁLNÍ KONZULTACE PRACOVNÍKŮ MUZEÍ A KULTURNÍCH INSTITUCÍ

[Rok 2003:](#) 16

[Rok 2004:](#) 15

[Rok 2005:](#) 12

[Rok 2006:](#) 11

[Rok 2007:](#) 12

[Rok 2008:](#) 21

[Rok 2009:](#) 17

[Rok 2010:](#) 8 (do 08/2011)

PUBLIKAČNÍ ČINNOST

- Děti, mládež... a muzea? III., Moravské zemské muzeum Brno 2003. Redakční příprava sborníku z konference (E. Jelínková, Z. Poláková)
- Poláková Z.: Potřebujeme dětská muzea?, In: Děti, mládež ...a muzea? III., MZM Brno 2003, s. 42–50
- Poláková Z.: Dětské muzeum MZM a jeho zkušenosti z praxe, Acta musealia. Supplementa 2003. Sborník příspěvků z konference Muzeum a škola, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně 2003, s. 16–17
- Poláková Z.: Deset let Dětského muzea MZM v Brně, Časopis Moravského zemského muzea, vědy společenské, č. 1–2, roč. 88/2003, s. 273
- Poláková Zdeňka: Úloha školních a výchovných institucí při prezentaci a předávání hodnot tradiční a lidové kultury. In: Blahůšek, J. (ed.): Mezinárodní porada zemí střední a východní Evropy o národních politikách za měřených na zachování a podporu tradiční lidové kultury jako důležité složky nemateriálního kulturního dědictví. / International meeting of representatives of Central and East European countries on national policies for the preservation and fostering of traditional and folk culture as an important part of intangible cultural heritage. / Consultation internationale des pays de l'Europe centrale et orientale concernant les politiques nationales visant à préserver et à soutenir la culture traditionnelle et populaire en tant qu'une composante d'envergure du patrimoine culturel immatériel. Strážnice: Národní ústav lidové kultury 2005
- Jelínková E.: Muzeum na dosah, Studia Historica Nitrensia, 12, Nitra 2006, s. 241–244
- Jelínková E.: Expérience from the Work of Children's Museum, Regional Museum in Brno, Partnering in Museum Education – Enhancing the Adventure, Banská Štiavnica/Bratislava, ICOM/CECA Annual International Conference 2005, Banská Štiavnica 2006, s. 96–99
- Poláková Z.: O hračkách hrách a hraní, studie, Národní revue IV., NÚLK Strážnice 2006.
- Poláková Zdeňka: Prezentace lidové kultury v muzeích. In Sborník příspěvků z 21. strážnického symposia s. 102–110, NÚLK Strážnice 2006, Strážnice 2006
- Poláková Z.: O hračkách, hrách a hraní, prezentace výstavy, Rozrazil 10, 2006, s. 100, Větrné mlýny, Divadlo Husa na provázku a Centrum experimentálního divadla Brno
- Poláková Z. a kolektiv: Inspiration muzejní pedagogiky I. (publikace + příloha na CD), Moravské zemské muzeum 2010
- Webová stránka www.detskemuzeum.cz (2006 do 2009): Zpracování podkladů a databáze odborných pracovišť muzejních a dalších zařízení pracujících s dětmi včetně kontaktních

osob. Zpracování zpřístupnění adresáře muzeí ČR. Zpracování literatury k práci s dětmi a postiženými v muzeích.

- Popularizační faktografické katalogy k tématům interaktivních výstav (Poláková Z., Jelínková E., Chadzipolichronisová M., Martauzová A.)
- Popularizační články v denním tisku (nevidováno).
- Popularizační vystoupení a rozhovory v ČRo, ČT a dalších sdělovacích prostředcích (nevidováno).

HODNOCENÍ METODICKÉ ČINNOSTI ZA SLEDOVANÉ OBDOBÍ

Počátky muzejně-pedagogické činnosti lze v MZM vysledovat ještě před zřízením MCMP v rámci činnosti Dětského muzea.

Zkušenostmi s přípravami tematických autorských výstav, lektorovaných a doprovodných tematických programů určených primárně dětským a dospívajícím návštěvníkům se podařilo muzejním pedagogům a kurátorům ukázat, že při koncipování a přípravě výstav nesmějí opomenout muzejně-pedagogické aktivity. Dotykové, hmatové, manipulační a herní zážitky v muzeu usnadní nenásilnou fixaci vědomostí získaných prohlídkou výstavy a komunikací s lektorem, podbarví akci a reálnou představou i vědomosti, získané ve škole. U mladších dětí pak zážitek z muzejní návštěvy vytvoří předpoklady pro snadné osvojení si učiva, probíraného v budoucnu.

Další rozvoj muzejní pedagogiky se uskutečňoval v rámci Dětského muzea a vyplýval již z podpory MKČR a z „Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví, uložené zejména v muzeích a galeriích v České republice, na léta 2003-2008“.

Muzejní pedagogové z autorských výstav Dětského muzea čerpali metody, inspiraci a náměty k oživení vlastních výstav a k doprovodným programům, konzultovali vlastní nápady a hojně využívali možnosti bezplatného půjčování interaktivních pomůcek a replik (za sledované období 50 muzeí). Postupně se také měnil jejich přístup nejen k dětským a dospívajícím návštěvníkům, ale zejména k návštěvníkům se zdravotním postižením a ke vnímání jejich potřeb v muzejním prostředí.

V tomto období přispělo MCMP k šíření myšlenek, přístupů a předávání dobré praxe v oboru muzejní pedagogiky.

V posledním období před vyčleněním MCMP z Dětského muzea v roce 2010 muzejně pedagogická práce MZM vyústila v publikaci odborných výstupů (Inspiration muzejní pedagogiky I.), prohloubení metodického působení a intenzivního zapojení se do odborného života. Tato etapa představuje již svébytný metodický přínos k rozvoji české muzeologie.